

**AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU,
AVRUPA TOPLULUĞU,
AVRUPA TOPLULUKLARI,
AVRUPA BİRLİĞİ,
ROMA ANTLAŞMASI,
AVRUPA TEK SENEDİ,
AVRUPA BİRLİĞİ ANTLAŞMASI,
MAASTRICHT ANTLAŞMASI,
AMSTERDAM ANTLAŞMASI,
NICE ANTLAŞMASI**

(KAVRAMLARA İLİŞKİN AÇIKLAYICI NOT)

Sahir ÖZDEMİR

Avrupa Birliği ile İliŐkiler Genel MÜdÜrlüĐü

Haziran 2001

❖ **Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)** European Economic Community (EEC)

Kurucu antlaşmalardan “Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma”¹ (Treaty establishing the European Economic Community) ile oluşturulan Topluluktur.

Antlaşma, imzalandığı yer dolayısıyla “Roma Antlaşması” olarak da anılmaktadır. Ancak, Roma’da, bu Antlaşmayla aynı tarihte imzalanan ve aynı tarihte yürürlüğe giren, ayrı bir kurucu antlaşma daha vardır: “Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu Kuran Antlaşma” (Treaty establishing the European Atomic Energy Community). Dolayısıyla, Roma Antlaşması deyiminin, bu iki ayrı Topluluğun, imzalanan tek bir antlaşma ile kurulduğu anlamına gelecek şekilde kullanımından özenle kaçınılmalıdır.²

❖ **Avrupa Topluluğu (AT)** European Community (EC)

Roma’da, 25 Mart 1957’de imzalanan Antlaşma ile kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğunun, 7 Şubat 1992 tarihinde Maastricht’de imzalanan Avrupa Birliği Antlaşması ile değiştirilmiş adıdır.

Avrupa Birliği Antlaşmasının yürürlüğe girdiği 1 Kasım 1993’ten bu yana, eski Avrupa Ekonomik Topluluğu, “Avrupa Topluluğu” olarak anılmaktadır.

❖ **Avrupa Toplulukları** European Communities

Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşması ile Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu Antlaşmasından başka, bunlara öncülük eden bir kurucu antlaşma daha vardır: 18 Nisan 1951 tarihinde Paris’te imzalanarak 23 Temmuz 1952’de yürürlüğe giren “Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu Kuran Antlaşma”³ (Treaty establishing the European Coal and Steel Community).

¹ Antlaşma, 25 Mart 1957’de Roma’da imzalanmış ve 1 Ocak 1958’de yürürlüğe girmiştir.

² Bu konuda en uygun yöntemin, Antlaşmaların resmi isimlerinin kısaltılarak kullanılması olduğu düşünülmektedir: “Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşması”, “Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu Antlaşması”.

³ Kısaltma: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşması.

İşte birisi Paris, ikisi Roma’da imzalanan üç kurucu antlaşmayla oluşturulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) ve Avrupa Ekonomik Topluluğunun (AET) üçü birden ifade edilmek istendiğinde, “Avrupa Toplulukları” deyimini kullanılmaktadır.

Her üç Topluluk da, kurucu antlaşmalarında yer alan hükümler uyarınca, ayrı ayrı, tüzel kişiliği haizdir.

❖ **Avrupa Birliği (AB)**
European Union (EU)

7 Şubat 1992 tarihinde Maastricht’de imzalanan Avrupa Birliği Antlaşması ile getirilmiş olan kavramdır.

Avrupa Birliği deyimini, Avrupa Toplulukları (AKÇT, AAET, AT) aracılığıyla izlenen hedef ve politikalar ile Avrupa Birliği Antlaşmasıyla getirilen iki yeni eylem alanının (Ortak Dış ve Güvenlik Politikası/Adalet ve İçişleri Alanında İşbirliği) kapsadığı hedef ve politikaları bir bütün olarak ifade etmek üzere kullanılmaktadır⁴.

❖ **Roma Antlaşması**
Rome Treaty

Roma’da, 25 Mart 1957’de imzalanan ve 1 Ocak 1958’de yürürlüğe giren “Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma” (1 Kasım 1993’ten bu yana “Avrupa Topluluğunu Kuran Antlaşma”) için kullanılan yaygın kısaltmalardan biridir⁵.

❖ **Avrupa Tek Senedi**
Single European Act

Adında “antlaşma” sözcüğü geçmeyen bir antlaşmadır. Avrupa Tek Senedi, Avrupa Topluluklarını kuran antlaşmalara değişiklik getiren

⁴ AB Antlaşmasının “Ortak Hükümler” Başlığı altındaki ilk maddesinde (eski A, yeni 1) şu hükümler yer almaktadır: “Bu antlaşma ile, yüksek âkit taraflar, aralarında, bu metinde ‘Birlik’ olarak anılacak bir Avrupa Birliği kurarlar(...) Birlik, Avrupa Topluluklarına dayanır ve bu antlaşma ile oluşturulan politikalar ve işbirliği usulleri ile desteklenir”. AB Antlaşmasında, Avrupa Birliğinin tüzel kişiliği olduğuna dair bir madde bulunmamaktadır.

⁵ Bu Antlaşma ile Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu Antlaşmasını birlikte ifade etmek için, “Roma Antlaşmaları” (Rome Treaties) deyiminin kullanıldığı da görülmektedir.

hükümler ile dış politika alanında üye devletler arasında işbirliğini öngören hükümleri (Avrupa Siyasi İşbirliği/European Political Cooperation) tek bir belgede toplamış olması nedeniyle bu şekilde adlandırılmıştır⁶.

17 Şubat 1986'da Lüksemburg'da ve 28 Şubat 1986'da Lahey'de imzalanan antlaşma, 1 Temmuz 1987'de yürürlüğe girmiştir.

Tek Senet, Avrupa Birliği Antlaşmasıyla getirilen eylem alanlarından Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının öncüsü sayılan Avrupa Siyasi İşbirliği eylem alanını getirmesine karşın, Avrupa Birliği Antlaşmasının aksine, Topluluklarla söz konusu eylem alanını ortak bir kavram altında toplamamıştır.

❖ **Avrupa Birliği Antlaşması**

Treaty on European Union

Hollanda'nın Maastricht kentinde, 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanan ve 1 Kasım 1993'te yürürlüğe giren antlaşmanın resmi adıdır.

Avrupa Birliği Antlaşması⁷, Avrupa Topluluklarını kuran antlaşmalara getirdiği değişiklikler yanında, Topluluklar için geçerli hukuki ve kurumsal yapıdan farklı biçimde, üye devlet hükümetleri arasındaki işbirliğinin önem taşıdığı iki yeni eylem alanı oluşturmuştur: Ortak Dış ve Güvenlik Politikası/Adalet ve İçişleri Alanında İşbirliği⁸.

AB Antlaşmasının özelliği, üç Topluluğu (AKÇT, AAET, AT) ve iki yeni eylem alanını ortak bir çatı (Avrupa Birliği) altında toplamasıdır⁹.

Ancak, gözden kaçırılmaması gereken nokta, söz konusu çatı altında, her üç Topluluğun da varlıklarını ve tüzel kişiliklerini korumaya devam etmeleridir¹⁰.

⁶ Avrupa Tek Senedinin sistematigi için EK'e bakınız.

⁷ Kısaltma: AB Antlaşması

⁸ Antlaşmanın sistematigi için EK'e bakınız.

⁹ Bkz. dipnot 4.

¹⁰ Dolayısıyla, Toplulukların yetkisine giren politika alanlarından (örneğin, tarım, kömür-çelik, nükleer enerji) söz ederken, ilgili Topluluğun adıyla birlikte kullanmak (örneğin, Avrupa Topluluğunun Ortak Tarım Politikası şeklinde) teknik açıdan daha doğru olacaktır. Buna karşılık yeni eylem alanlarından söz ederken, bunlar Toplulukların yetkisine dahil alanlar olmadıklarından, Avrupa Birliği deyimiyle birlikte kullanılmaları (örneğin, Avrupa Birliğinin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası şeklinde) gerekmektedir. Terminolojiye ilişkin bu ayırım, kurumların adlarına da yansımıştır: Konsey, Topluluklar dışındaki yeni eylem alanlarında da yetkili olduğundan, Avrupa Birliği Konseyi (Council of the European Union) olarak adlandırılırken, Adalet Divanının yetkisi sadece Topluluklarla sınırlı olduğundan, Avrupa Toplulukları Adalet Divanı (Court of Justice of the European Communities) olarak anılmaktadır.

Başka bir deyişle, ne Avrupa Toplulukları Avrupa Birliğine dönüşmüştür, ne de Avrupa Birliği Antlaşması Avrupa Topluluklarını kuran antlaşmaların yerini almıştır. Her üç antlaşma da yürürlüktedir ve bağımsız varlıklarını muhafaza etmektedir.

❖ **Maastricht Antlaşması**

Maastricht Treaty

Maastricht’de, 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanan ve 1 Kasım 1993’te yürürlüğe giren “Avrupa Birliği Antlaşması” için yaygın olarak kullanılan kısaltmadır.¹¹

❖ **Amsterdam Antlaşması**

Amsterdam Treaty

Amsterdam’da, 2 Ekim 1997’de imzalanan ve 1 Mayıs 1999’da yürürlüğe giren antlaşmadır.

Antlaşma, Avrupa Birliği Antlaşması ile kurulan çatı yapıyı değiştirmeksizin¹², Avrupa Topluluklarını kuran antlaşmalara ve Avrupa Birliği Antlaşmasına değişiklikler getirmektedir¹³.

❖ **Nice Antlaşması**

Nice Treaty

Nice’de, 26 Şubat 2001 tarihinde imzalanan antlaşmadır. Henüz yürürlüğe girmemiş olan antlaşma, Avrupa Birliği Antlaşmasının 48’inci maddesi (eski N) uyarınca, üye devletlerin kendi anayasalarında öngörülen gerekli onay işlemlerini tamamlamalarından sonra yürürlüğe girecektir.

¹¹ Avrupa Topluluklarını kuran antlaşmalara değişiklik getiren diğer antlaşmalardan farklı olarak, yeni bir çatı yapı oluşturan Antlaşmanın, bu özelliğini yansıtmaması sebebiyle, Maastricht Antlaşması yerine, Antlaşmanın resmi adının (Avrupa Birliği Antlaşması) kullanılmasının daha uygun olduğu düşünülmektedir.

¹² Antlaşmanın AB Antlaşmasına eklediği “Yakın İşbirliği Hakkında Hükümler” (Nice Antlaşmasında, “Güçlendirilmiş İşbirliği Hakkında Hükümler”) adındaki başlık, yeni bir eylem alanı olmadığından, AB Antlaşmasıyla getirilen üçlü yapı devam etmektedir. Adalet ve İçişlerinde İşbirliği eylem alanının ise (bu alana ait bazı konuların AT Antlaşması bünyesine aktarılması sebebiyle), sadece adı değişmiştir. Bkz. EK.

¹³ Antlaşmanın resmi adı “Avrupa Birliği Antlaşmasını, Avrupa Topluluklarını Kuran Antlaşmaları ve Bazı İlgili Düzenlemeleri Değiştiren Amsterdam Antlaşması” (Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts) dir. Antlaşmanın sistematığı için EK’e bakınız.

Nice Antlaşması da, Amsterdam Antlaşması gibi, Avrupa Birliği Antlaşması ile kurulan çatı yapıyı değiştirmeksizin, Avrupa Topluluklarını kuran antlaşmalara ve Avrupa Birliği Antlaşmasına değişiklikler getirmektedir¹⁴.

¹⁴ Antlaşmanın resmi adı “Avrupa Birliği Antlaşmasını, Avrupa Topluluklarını Kuran Antlaşmaları ve Bazı İlgili Düzenlemeleri Değiştiren Nice Antlaşması” (Treaty of Nice amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts) dır. Antlaşmanın sistematığı için EK’e bakınız.

EK

AVRUPA TEK SENEDİ

Başlık I - Ortak Hükümler (m. 1-3)

Başlık II - Avrupa Topluluklarını Kuran Antlaşmaları Değiştiren Hükümler (m. 4-29)

Başlık III - Dış Politika Alanında Avrupa İşbirliği Hakkında Hükümler (m. 30)

Başlık IV - Genel ve Son Hükümler (m. 31-34)

AVRUPA BİRLİĞİ ANTLAŞMASI (MAASTRICHT)

Başlık I - Ortak Hükümler (m. A-F)

Başlık II - Avrupa Topluluğu Antlaşmasını Değiştiren Hükümler (m. G)

Başlık III - Avrupa Kömür Çelik Topluluğu Antlaşmasını Değiştiren Hükümler (m. H)

Başlık IV - Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu Antlaşmasını Değiştiren Hükümler (m. I)

Başlık V - Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Hakkında Hükümler (m. J 1-J 11)

Başlık VI - Adalet ve İçişleri Alanında İşbirliği Hakkında Hükümler (m. K 1-K 29)

Başlık VII - Son Hükümler (m. L-S)

AMSTERDAM ANTLAŞMASI

Başlık I - Ortak Hükümler (m. 1-7)

Başlık II - Avrupa Topluluğu Antlaşmasını Değiştiren Hükümler (m. 8)

Başlık III - Avrupa Kömür Çelik Topluluğu Antlaşmasını Değiştiren Hükümler (m. 9)

Başlık IV - Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu Antlaşmasını Değiştiren Hükümler (m. 10)

Başlık V - Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Hakkında Hükümler (m. 11-28)

Başlık VI - Suça İlişkin Konularda Polis ve Adli İşbirliği Hakkında Hükümler (m. 29-42)

Başlık VII - Yakın İşbirliği Hakkında Hükümler (m. 43-45)

Başlık VIII - Son Hükümler (m. 46-53)

NICE ANTLAŞMASI

Başlık I - Ortak Hükümler (m. 1-7)

Başlık II - Avrupa Topluluğu Antlaşmasını Değiştiren Hükümler (m. 8)

Başlık III - Avrupa Kömür Çelik Topluluğu Antlaşmasını Değiştiren Hükümler (m. 9)

Başlık IV - Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu Antlaşmasını Değiştiren Hükümler (m. 10)

Başlık V - Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Hakkında Hükümler (m. 11-28)

Başlık VI - Suça İlişkin Konularda Polis ve Adli İşbirliği Hakkında Hükümler (m. 29-42)

Başlık VII - Güçlendirilmiş İşbirliği Hakkında Hükümler (m. 43-45)

Başlık VIII - Son Hükümler (m. 46-53)

KAYNAKÇA

ARAT, Tuğrul : “Avrupa Toplulukları Hukuku”, *Avrupa Birliği El Kitabı*, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Yayınları, Ankara 1995.

BORCHARDT, Klaus-Dieter : *The ABC of Community Law*, European Commission, Luxembourg 2000.

HARTLEY, Trevor C. : *The Foundations of European Community Law*, 3rd ed., Oxford 1994.

LASOK/BRIDGE : *Law and Institutions of the European Union*, 4th ed., London 1994.

LOUIS, Jean-Victor : *The Community Legal Order*, 2nd ed., Luxembourg 1990.

MATHIJSEN, P.S.R.F. : *A Guide to European Union Law*, 6th ed., London 1995.

WYATT/DASHWOOD : *European Community Law*, 3rd ed., London 1993.